בימות החמה אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו מוריד הגשם מחזירין אותו. אבל אם דינו שלא אמר לא גשם ולא טל אין מחזירין ובימות הגשמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו לא אמר מוריד הטל אין מחזירין אותו אבל אם אמר מוריד הגשמים אין מחזירין ואם ספק אם הזכיר אם לאו אם אינו זכור (ג) שלא אמר שום דבר בימות הגשמים כל ל' יום חזקה מה שהוא למוד הוא אומר ומחזירין מספק כל ל' יום וכן זכרו ומי כמוך וכתוב לחיים שאומרים מן הכסה עד יום הכפורים מספק מחזירין ירושלמי בשם רבי חגיגא היה שייך בגשם והזכיר טל אין מחזירין אותו בטל והזכיר טל בגשמים מחזירין אותו והתניא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא הגשם מחזירין אותו בימות הגשמים לא אמר מוריד הטל אין מחזירין אותו ולא עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו הדין הוא שאינו נעצרין. אבל אם אין מחזירין אותו הרי הן נעצרין. אפלי נעצרים משום דמעלי כדבעינן למיסר קבן. רוחות ארוחות נמי [ל"ק] רוח מצויה לא מעיצרא. רוח גדולה שאינה מצויה בכל עת נעצרת. ולמה אין מוכירין. וצריכין אותה לגרות בגרגות. ושנינן אעשר בנעורותא פי' יכולין להבר בלא רוח לכבור בכברה ולהסיר התבן מן הבר. תנא עבים ורוחות שניות למטר. פי' מיטרא ובתרייה ויקא בניחותא או עיבא מעלי כאילו מטרא תניינא. שמשא בתר מטרא כתרי מטרי והני מילי שימשי בגלויא אבל נהורי דלילייא ושמשי דבינו קרחי לא השלג מועיל לארץ מה' מטרות שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ. ונשם א' מטר ב' ונשם ג' מטרות ב' הרי כאן המשה. השלג מועיל לחרים. המטר הגדול לאילנות מטר בניחותא

רבינו חננאל

דלא מיעצרי. וכן הרוחות לא מיעצרי. דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם. א"ר חנינא ביטות החמה אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו. אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ביטות הגשמים לא אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו. לא אמר מוריד הגשם מחזירין אותו ולא עוד אלא אפילו אמר מעביר הרוח ומפריח הטל אין מחזירין אותו לפי שאינן נעצרין. תנא בעבים וברוחות לא הייבו חכמים להזכיר. ואם בא להזכיר מזכיר. איני ורא תני רב יוסף ועצר את השמים מן העבים ומן הרוחות ושנינן [עבים אעבים ל"ק] דרפי אין נעצרים. אפלי נעצרים משום דמעלי כדבעינן למיסר קבן. רוחות ארוחות נמי [ל"ק] רוח מצויה לא מעיצרא. רוח גדולה שאינה מצויה בכל עת נעצרת. ולמה אין מוכירין. וצריכין אותה לגרות בגרגות. ושנינן אעשר בנעורותא פי' יכולין להבר בלא רוח לכבור בכברה ולהסיר התבן מן הבר. תנא עבים ורוחות שניות למטר. פי' מיטרא ובתרייה ויקא בניחותא או עיבא מעלי כאילו מטרא תניינא. שמשא בתר מטרא כתרי מטרי והני מילי שימשי בגלויא אבל נהורי דלילייא ושמשי דבינו קרחי לא השלג מועיל לארץ מה' מטרות שנאמר כי לשלג יאמר הוי ארץ. ונשם א' מטר ב' ונשם ג' מטרות ב' הרי כאן המשה. השלג מועיל לחרים. המטר הגדול לאילנות מטר בניחותא

רבינו גרשום

בתוך בית מאה הרשון כל השדה כולה בשבילן ערב שביעית עד ר"ה אע"ג דשאר שדות אין הרשון לפני שביעית שלשים יום זה הרשון דהואיל דילדות הן אם אין חרשון סביבן מפסידין: וניסוך המים כל שבעה: ר"י משום ר' יהושע יו"ם האחרון של חג וכו' הי רבי יהושע אליאמא ר' יהושע דמתניתין דאמר ביו"ם האחרון הוא מוכיר (מיו"ם האחרון מוכיר) דראשון נמי המתפלל יוצר אור מוכיר ואלו הכא חני הראשון אינו מוכיר האמר משעת הנחתו דהיינו בשביעי והכא קתני יו"ם האחרון דהיינו בשמיני. ותו הא דתניא במכילתא אחריתי ר' יהודה [אומר] משום בן בתירה העובר לפני התיבה ביו"ם האחרון [אחרון] מוכיר ראשון אינו מוכיר: אלא אמר רב נחמן בר יצחק תהא תרוייהו הא דבעית הי ר' יהושע

דלא מיעצר וכי מאחר דלא מיעצר, אליהו אשתבועי למה ליה? הכי קא"ל אפילו בטל דברכה נמי לא אתי, וליהדריה לטל דברכה? משום דלא מינכרא מילתא (*אלא) **רוחות** **מנא לן דלא מיעצרי?** *א"ר יהושע בן לוי דאמר קרא °כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם נאם ה'", מאי קאמר להו אילימא הכי קאמר להו הקב"ה לישראל דברתינכו בארבע רוחי דעלמא, אי הכי "בארבע" בארבע מיבעי ליה, אלא הכי קאמר כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך א"א לעולם בלא ישראל, א"ר חנינא "הלכך בימות החמה: אמר "משיב הרוח" אין מחזירין אותו אמר "מוריד הגשם" מחזירין אותו, בימות הגשמים: לא אמר "משיב הרוח" אין מחזירין אותו, לא אמר "מוריד הגשם" מחזירין אותו ולא עוד אלא אפילו אמר "מעביר הרוח ומפריח הטל" אין מחזירין אותו. **תנא בעבים ברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר** מ"ט משום דלא מיעצרי, ולא מיעצרי והתני רב יוסף "ועצר את השמים" מן העבים ומן הרוחות, אתה אומר מן העבים ומן הרוחות או אינו אלא מן המטר? כשהוא אומר "ולא יהיה מטר" הרי מטר אמור הא מה אני מקיים "ועצר את השמים" מן העבים ומן הרוחות קשיא רוחות ארוחות קשיא עבים אעבים? עבים אעבים לא קשיא הא בארפי הא באפלי בנחת ארוחות לא קשיא הא ברוח מצויה הא ברוח שאינה מצויה, רוח שאינה מצויה חויא לבי דרי? אפשר בנפורתא. תנא בעבים והרוחות שניות למטר היכי דמי? אמר עולא ואיתימא רבי יהודה דבתר מטרא, למימרא דמעליותא היא והכתיב °יתן ה' את מטר ארצך אבק ועפר, אמר עולא ואיתימא רב יהודה זיקא דבתר מטרא לא קשיא הא דאתא ניחא הא דאתא רויא (ואי בעית אימא) הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק. ואמר רב יהודה זיקא דבתר מיטרא כמיטרא, עיבא דבתר מיטרא כמיטרא, שימשא דבתר מיטרא כתרי מטרי, למעוטי מאי? למעוטי גילהי דלילייא ושמשא דבינו קרחי. אמר רבא מעלי תלגא לטורי כהמשה מטרי לארעא שנאמר °כי לשלג יאמר הוא ארץ ונשם מטר ונשם ממטרות עוזו" ואמר רבא תלגא = לטורי מטרא רויא = לאילני, מטרא ניחא = לפירי

עורפילא

ולא מיעצר לעולם אפילו באותן שנים: **אשתבועי למה ליה** (ה) אם יהיה הגשם האלה טל ומטר כי אם לפי דברי הא לא נעצר: **אפילו טל דברכה**. שימלמיד שוס למה: **וליהדריה לטל דברכה**. ולמה ואתנה טל ומטר: **דלא מינכרא מילתא** דהא טל הוה מעיקרא ולא היה אחאב הרשע מודה בחזירה לטל של ברכה, דלפי הוה אומר ואתנה על ומטר היה אחאב מקנטרו ואומר לו שלא נעצר: אלא דמקיפנא לכו מד' רוחי עלמא לא גרסינן דהא פרשתי אתכם כתיב בקרא ואיכא למימר דגרם ליה והכי משמע קרא כי מסם לקבלכם ואריכות לשון בעלמא הוא דלא כתיב קיבון בקרא: **כשם שא"א לעולם בלא רוחות**. שלא יתקיים מרוב הבל ותמימות: **בלא ישראל**. שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל והכי אמר קרא כי כד' רוחות השמים פרשתי אתכם לרוחות העולם כדי שיתקיים שנאמר (ירמיה נג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: **בימות החמה**. מיכון עד הכא: **משיב הרוח אין מחזירין אותו**. דבלאו הכי לא מיעצר: **מוריד הגשם מחזירין אותו**. דמיעצר וכיון דבעא אמיטרא לא התפלל תפלתו כהוגן וחוזר לרשם הברכה ואומרה בלא מוריד הגשם לפי שהגשמים בקין שימן קללה הן מפני הקליר: **מעביר הרוח**. שלא יכשב: **ומפריח הטל**. שלא ירד: **אין מחזירין אותו**. דלא מיעצרי: **בעבים**. מקשר עבים: **למימרא דלא מיעצרי**. לפיכך לא חייבוהו להזכיר: **ברפי**. עבים בכירות הבאים לפני המטר אין עלורות: **באפלי**. הבאות מאוחרות לאחר המטר דשניות למטר הן כדלקמן ובהגהו כתיב "ועלר" וכיון דאין טלם נעלרות לא חייבו להזכיר: **שאינה מצויה**. כתיב "ועלר" ואם"ה לא חייבוהו להזכיר דסגי ליה במצויה, רוחות דרוח בין במטר בין בלא מטר לא מיעצר כגון רוח מצויה: **רוח שאינה מצויה נמי חזיא לבי דרי**. לגונן לזרות הקשין מן התבואה ונתייב להזכיר: **אפשר בנפורתא**. וו"ן בלע"ז בנפה וכברה: **שניות**. כמטר שמוטילות כמטר עלמו: **מאי היא**. (ג) (אי זה) עבים ורוחות קאמר דשניות למטר: **אמר עולא ואיתימא רב יהודה דבתר מיטרא**. עבים ורוחות שלאחר המטר: זיקא שלאחר המטר: יתן ה' אם מטר תלך אבק ועפר וגו': **זיקא דבתר מיטרא**. שהרוח מעלה אבק אחר הגשמים ונדבק בתבואה: **ה"ג הא דאתא ניחא הא דאתא רויא**. כשירד בנחת איתא מעלה אבק: **רויא**. בכח ולא גרסינן ואי בעית אימא הא והא ט' אלא ה"ג הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק **ויתיב הך**: **כמיטרא**. שניות למטר כדקתני בתוספתא: **למעוטי מאי**. מאחר דכולהו כמיטרא מאי קמעטינן דהוי בתריה ולא הוי כמיטרא: **גילהי דלילייא**. איסלוטעמר"ל בלע"ז בגילהי הוה קאי במס' (פסחים דף יג.) ורוב גילהי בגילאי סגיא: **ובינוקא שמשא דבינו קרחי**. שבין הבעבים שנראה במקום אחד מורה ובמקום אחר מעוקן כקרח שיש לו שערות במקום אחד וקרחה במקום אחר: **מעלי תלגא לטורי**. וכ"ש לבקעה אלא הרים אין להם גשמים אלא שלג, הגשמים יורדין למטה ואין הקר שוהה מהן שעה שבעמקים נמס והולך מפני החום שקולט שם, כמיס הוא, אבל בהרים קרוי שלג: **כהמשה מיטרי לארעא**. דהכי משמע קרא כי לשלג יאמר הוא מטר ארצך אבק ועפר: **מיטרא ניחא**. שירד בנחת יפה לפירות התבואה: עורפילא

[בע"י ליתא] ע"ז ו: ע"ש

הגהות הב"ח

(ה) רש"י בד"ה אלו אשתבועי דקאמר אם היה: (ג) ד"ה מאי היא בתוס' עבים: (ג) תוס' ד"ה בימות כו' אם אינו זכור שאמר שום דבר כו' כנ"ל ותיבת אלא נמחק: (ד) בא"ד ומפרש רבינו הגאון מוזר יותר עוד כשאינו מוכיר כו' בימות החמה הלכך היה שייך בטל ולא הוכיר כו' בגורות בגשמים בחמיות המתיים מחזירין כו' ולא מטר (ומשם סר"מ שאין לומר כו' דלכתחלה אין לאומרו) תפ"מ ומ"כ הגה"ה: (ה) בא"ד הוא מוכיר בכ"מ ואפילו מוכר קודם ש"מ: (ו) בא"ד מפי ר' שלמה לא דמי הטל דמעלי ומיקל למלן:

ולא מיעצר לעולם אפילו באותן שנים: **אשתבועי למה ליה** (ה) אם יהיה הגשם האלה טל ומטר כי אם לפי דברי הא לא נעצר: **אפילו טל דברכה**. שימלמיד שוס למה: **וליהדריה לטל דברכה**. ולמה ואתנה טל ומטר: **דלא מינכרא מילתא** דהא טל הוה מעיקרא ולא היה אחאב הרשע מודה בחזירה לטל של ברכה, דלפי הוה אומר ואתנה על ומטר היה אחאב מקנטרו ואומר לו שלא נעצר: אלא דמקיפנא לכו מד' רוחי עלמא לא גרסינן דהא פרשתי אתכם כתיב בקרא ואיכא למימר דגרם ליה והכי משמע קרא כי מסם לקבלכם ואריכות לשון בעלמא הוא דלא כתיב קיבון בקרא: **כשם שא"א לעולם בלא רוחות**. שלא יתקיים מרוב הבל ותמימות: **בלא ישראל**. שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל והכי אמר קרא כי כד' רוחות השמים פרשתי אתכם לרוחות העולם כדי שיתקיים שנאמר (ירמיה נג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: **בימות החמה**. מיכון עד הכא: **משיב הרוח אין מחזירין אותו**. דבלאו הכי לא מיעצר: **מוריד הגשם מחזירין אותו**. דמיעצר וכיון דבעא אמיטרא לא התפלל תפלתו כהוגן וחוזר לרשם הברכה ואומרה בלא מוריד הגשם לפי שהגשמים בקין שימן קללה הן מפני הקליר: **מעביר הרוח**. שלא יכשב: **ומפריח הטל**. שלא ירד: **אין מחזירין אותו**. דלא מיעצרי: **בעבים**. מקשר עבים: **למימרא דלא מיעצרי**. לפיכך לא חייבוהו להזכיר: **ברפי**. עבים בכירות הבאים לפני המטר אין עלורות: **באפלי**. הבאות מאוחרות לאחר המטר דשניות למטר הן כדלקמן ובהגהו כתיב "ועלר" וכיון דאין טלם נעלרות לא חייבו להזכיר: **שאינה מצויה**. כתיב "ועלר" ואם"ה לא חייבוהו להזכיר דסגי ליה במצויה, רוחות דרוח בין במטר בין בלא מטר לא מיעצר כגון רוח מצויה: **רוח שאינה מצויה נמי חזיא לבי דרי**. לגונן לזרות הקשין מן התבואה ונתייב להזכיר: **אפשר בנפורתא**. וו"ן בלע"ז בנפה וכברה: **שניות**. כמטר שמוטילות כמטר עלמו: **מאי היא**. (ג) (אי זה) עבים ורוחות קאמר דשניות למטר: **אמר עולא ואיתימא רב יהודה דבתר מיטרא**. עבים ורוחות שלאחר המטר: זיקא שלאחר המטר: יתן ה' אם מטר תלך אבק ועפר וגו': **זיקא דבתר מיטרא**. שהרוח מעלה אבק אחר הגשמים ונדבק בתבואה: **ה"ג הא דאתא ניחא הא דאתא רויא**. כשירד בנחת איתא מעלה אבק: **רויא**. בכח ולא גרסינן ואי בעית אימא הא והא ט' אלא ה"ג הא דמעלה אבק הא דלא מעלה אבק **ויתיב הך**: **כמיטרא**. שניות למטר כדקתני בתוספתא: **למעוטי מאי**. מאחר דכולהו כמיטרא מאי קמעטינן דהוי בתריה ולא הוי כמיטרא: **גילהי דלילייא**. איסלוטעמר"ל בלע"ז בגילהי הוה קאי במס' (פסחים דף יג.) ורוב גילהי בגילאי סגיא: **ובינוקא שמשא דבינו קרחי**. שבין הבעבים שנראה במקום אחד מורה ובמקום אחר מעוקן כקרח שיש לו שערות במקום אחד וקרחה במקום אחר: **מעלי תלגא לטורי**. וכ"ש לבקעה אלא הרים אין להם גשמים אלא שלג, הגשמים יורדין למטה ואין הקר שוהה מהן שעה שבעמקים נמס והולך מפני החום שקולט שם, כמיס הוא, אבל בהרים קרוי שלג: **כהמשה מיטרי לארעא**. דהכי משמע קרא כי לשלג יאמר הוא מטר ארצך אבק ועפר: **מיטרא ניחא**. שירד בנחת יפה לפירות התבואה: עורפילא

ארץ כשיאמר לשלג הוא ארץ הרי הוא כגשם מטר וגשם ממטרות הרי יש כאן חמשה: **מיטרא רויא**. שירד בנחת יפה לפירות התבואה: עורפילא

והא דבעית הי בן בתירה ר' יהושע בן בתירה. ויסגין קרי ליה בשמיה דאבוה [ר"ל בן בתירה] ויסגין קרי ליה בשמיה דידיה ר' יהושע. מקמי דליסמכיה לא הוי חשוב וקרי ליה משמיה דאבוה: בטל וברוחות לא הייבו. משיב הרוח ומוריד הטל: מ"ש לא הייבו חכמים להזכיר דלא מיעצרי כלומר שמעולם ירד טל ומנשב רוח ולא צריכי (שאין ברכה מ"ש דלא מיעצר כלומר שלעולם יורד ואין בו) ברכה: ה"ק ליתאמר' של שירוד לברכה לא ליהוי: וליהדרייה נמי לטל דברכה כלומר אמאי לא אמר ליה ואתנה מטר ופל על פני הארמה: משום דלא מינכרא. דכיון דבכל יומא הוי נחית טל שאינו של ברכה כי א"ל האידנא נחית טל דבוכה לא מינכר בין טל דעד השתא [ר"ל דעד השתא נמי] הוי נחית טל: דמכנינאנא לכו ואכו משמע כי מארבע רוחות אשר פרשתי אתכם אקבץ אתכם כשם שאי אפשר לעולם בלא רוח שבכל יום משיב הרוח: אמר משיב הרוח אין מחזירין אותו. אע"ג דלא ומנינה הוא: אמר מעביר הרוח אין בכך כלום ואמ"ה לא מיעצר: בעבים וברוחות משיב הרוח ומביא עבים: לסיטרא דלא מיעצרי שתדיר באין עבים ומנשב הרוח ואין בהם לא קללה ולא ברכה. בעבים וברוחות הכתוב מדבר. אלמא דאית בהו ברכה וקללה ואמאי אמרת לא הייבו חכמים להזכיר: קשיא עבים אעבים כו' הרפי שלשני המטר אין בהן משום ברכה. אפלי שלאחר המטר יש בהן משום ברכה. רוח מצויה. ברכה. שאינה מצויה אינה ברכה: מיבעי לבי דרי. וכיון שצריכין הן אלמא דמיעצרי דיש בהן משום ברכה: אפשר בנפורתא. וכיון שאין צריכין אין בהן משום ברכה ולא מיעצרי: שניות למטר כלומר מוכים הם כמטר כמו שני לשלך: דאתיא ניחא הוה שני למטר כמטר: דאתיא רויא כתיב ביה יתן ה' מטר ארצך אבק ועפר: גלוהי דלילייא ברק: ששמשא דבינו קרחי שוורת כאן ואין עורת כאן: מעלי תר תלגא לטורי להכי אמר לטורי שתדיר השלג בהרים: נשם מטר ונשם מטרות הרי ה': אמר רבא תלגא לטורי מעלי עורפילא